

Rechtspraak

Maakt samen leven mogelijk

Dit document bevat de alternatieve tekst van het origineel. Dit document is bedoeld voor mensen met een visuele beperking, zoals slechtzienden en blinden.

“Het mooiste is dat je ziet: dit is geen grote engerd, hij heeft echt spijt”

Een vrachtwagenchauffeur slaat rechtsaf, ziet een jonge bromfietser in zijn dode hoek niet en rijdt hem aan. Het leven van de jongen eindigt op gruwelijke wijze. Maar ook het bestaan van zijn ouders, overige familieleden, vrienden, klasgenoten, burens en getuigen van het ongeluk wordt nooit meer hetzelfde.

In de nasleep van het ongeluk raken de achterblijvende ouders almaar meer verbitterd: wat een afschuwelijke man, dat hij helemaal niets van zich laat horen. Eerst ons kind doodrijden en dan ook nog eens zo harteloos zijn. Wat een monster moet dat zijn! Ze hebben er eigenlijk geen woorden voor.

Wat de ouders niet weten, is dat de chauffeur zo kapot is van het ongeval, dat hij een half jaar lang zijn huis niet uit is gekomen. Dat hij niet meer achter het stuur durft. En wat zij ook niet weten, is dat de vrouw van de chauffeur naar de uitvaart van hun zoon is gegaan. Omdat ze niet kon bedenken hoe anders van haar medeleven te getuigen. Uit pure machteloosheid heeft zij zich daar niet kenbaar durven maken.

Dit voorval is ontleend aan het verhaal vanaf pagina 8 over mediation in strafrecht. Het is een treffend voorbeeld van hoe de beleving van slachtoffers en daders totaal anders kan zijn dan de werkelijkheid. Mediation, oftewel bemiddeling, kan dan een belangrijke rol spelen. Belangrijk, want het kan de achterblijvende ouders helpen in hun verwerkingsproces als zij weten dat de veroorzaker van het ongeval kapot is van schuldgevoel. En voor de chauffeur - en zijn vrouw - is het makkelijker de draad weer op te pakken als hij tegen de ouders heeft kunnen zeggen hoe verschrikkelijk hij het vindt wat hij aanrichtte.

Soms vult mediation het gat dat strafrecht niet kán vullen.

Rob Edens, hoofdredacteur

En verder

Nieuws – kort	4
Joyce Lie biedt kijkje achter de schermen	4
Een toekomst vol cybercrime	5
Rechter steeds vaker in rol van toezichthouder	5
‘Europees recht beter tussen de oren krijgen’	6
Henk Naves nieuwe president rechtbank Amsterdam	7
Column	8
Maarten Feteris	8
Omslagverhaal	9
Bypass in het strafproces	9
Op de rol	13
Denis heeft weer bonje met de sterke arm	13
Interview	15
Raadsheer en hoogleraar Marc de Werd	15
Wetenschap	18
Minder misdaad dankzij de drie W's	18
Reportage	19
Het zenuwcentrum van de Haarlemse parketpolitie	19
Interview	21
Advocaat-generaal Miranda de Meijer	21
Wablief?	24
Gekwalificeerde doodslag	24
Hoe kan dat nou?	25
Bed-bad-brood-akkoord	25
Bijzondere rechter	28
Wouter van Andel, rechter op Schiphol	28

Nieuws – kort

Joyce Lie biedt kijkje achter de schermen

Joyce Lie, bestuursrechter bij de rechtbank Oost-Brabant, timmert flink aan de weg in de wereld van de sociale media. Met haar Twitteraccount @JudgeJoyce_ is ze de achtduizend volgers ruim gepasseerd. Het afgelopen half jaar schreef Joyce Lie een driewekelijkse column (de Togacolumn) op nrc.nl. En bij wijze van experiment is de Brabantse bestuursrechter ook een Facebookpagina begonnen. Zo geeft ze diverse doelgroepen meer inzicht in de wereld van rechters. Vijf vragen over het hoe en waarom.

Wat beoog je met je activiteiten op de sociale media?

Joyce Lie: 'In de eerste plaats wil ik kennis over ons ambt verspreiden. Laten zien hoe mooi het vak van rechter is en daar waar nodig misverstanden die erover bestaan, weerleggen. Ik gebruik Twitter ook om te horen wat er leeft en andersom te laten zien dat rechters midden in de samenleving staan.'

Waarom heb je besloten je activiteiten op sociale media uit te breiden?

'Soms bestaat wel eens de behoefte om iets in meer dan 140 tekens te zeggen, al weten veel niet-Twittergebruikers niet dat het medium de mogelijkheid biedt om via het toevoegen van weblinks veel meer informatie te ontsluiten. Ik heb verder het idee dat via Facebook een andere doelgroep wordt bereikt, die op Twitter niet actief is. Op Facebook zie ik bijvoorbeeld vaker rechtenstudenten voorbij komen dan op Twitter. Facebook is nog een experiment, maar tot nu toe bevalt het goed.'

Kan je omschrijven hoe je te werk gaat? Hoe kies je je onderwerpen?

'Wat ik zo mooi vind aan ons vak, is dat een rechter over eigenlijk elk facet van de samenleving om een oordeel kan worden gevraagd. Ik laat graag zien hoe gevarieerd ons werk wat dat betreft is, door veel verschillende uitspraken uit alle rechtsgebieden te twitteren. Verder ben ik een groot taalliefhebber en daar twitter ik dus ook graag en veel over.'

Op welke tweet, post of column ben je het meest trots? En waarom?

'Ik ben niet zozeer trots op een bepaalde tweet of post. Wel was ik heel verheugd toen ik gevraagd werd om voor nrc.nl een halfjaar lang samen met Miranda de Meijer van het Openbaar Ministerie (zie ook interview vanaf pagina 22) en advocaat Britta Böhler driewekelijks de *Togacolumn* te schrijven. Die column is een aantal maal doorgeplaatst in de papieren nrc.next. Voor iemand die als klein meisje al riep dat ze later voor de krant wilde gaan schrijven, is dat natuurlijk een erg leuke bijkomstigheid.'

Heb je al een eventueel nieuw sociaal medium op het oog?

'Nee, ik kan hier goed mee uit de voeten. Ik denk dat het goed is als mensen die er gevoel voor hebben, de grenzen in acht weten te nemen en het leuk vinden, via deze

weg of in andere media meer laten zien van ons ambt. Bied dat kijkje achter de schermen maar. Meer kennis over het werk van een rechter leidt tot meer begrip ervoor, en dat komt het vertrouwen in ons belangrijke en bijzondere werk ten goede.'

Een toekomst vol cybercrime

'Waar algemene criminaliteitscijfers dalen is dit in de digitale wereld allerm minst te verwachten'.

Dit hield Leendert Verheij, president van het gerechtshof Den Haag, de zaal voor tijdens de opening van de recent gehouden themadag In het oog van de *digitale storm*. In het Amsterdamse filmmuseum EYE kwamen rechters, recherchedeskundigen, forensisch specialisten en andere professionals bijeen om zich bij te laten praten over de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van cybercrime. De dag werd georganiseerd door het kenniscentrum Cybercrime, onderdeel van het Haagse gerechtshof.

Het 'Team High Tech Crime' van de politie gaf een inkijkje in hun werkwijze en waarschuwde de aanwezigen voor de toekomst: er komen meer cyberzaken aan, en ze zijn technisch erg ingewikkeld. Eenzelfde geluid kwam van Interpol; de internationale politieorganisatie liet zien hoe bitcoins criminelen een relatief anonieme manier bieden om betalingen te doen. Een uitdaging voor opsporingsdiensten, maar ook voor de Rechtspraak: deze digitale invloeden drukken ook op rechtszaken een steeds groter stempel.

Hoogleraar Bert-Jan Koops (Universiteit van Tilburg) verleidde het publiek tot een gedachte-experiment: welke invloed hebben technologische ontwikkelingen op onze privacy? Want digitale ontwikkelingen hebben ook invloed op onze burgerrechten.

Tot slot gaf het Nederlands Forensisch Instituut een demonstratie van een nieuw systeem voor grootschalige data-analyse bij politieonderzoeken. Daarbij werd zichtbaar dat bij politieonderzoeken de inbeslagname van data exponentieel groeit.

Als één ding duidelijk werd, dan is het dat cybercrime de komende jaren steeds nadrukkelijker aanwezig zal zijn. Alleen door te investeren in kennis en kunde kunnen de Rechtspraak en opsporingsinstanties tegenwicht bieden aan deze nieuwe vorm van criminaliteit.

Rechter steeds vaker in rol van toezichthouder

De rechter ziet steeds vaker toe op een eerlijke en rechtvaardige gang van zaken bij een bewind of faillissement. Sinds begin 2009 is het aantal zaken verdubbeld. Belangrijkste oorzaken voor de groei van dit toezicht ten behoeve van kwetsbare mensen als de demente bejaarde, de failliete ondernemer en de gescheiden moeder in de schuldsanering, zijn de economische crisis en de vergrijzing.

De sterke groei van de toezichthoudende rol van de rechter blijkt uit het Jaarverslag *Rechtspraak 2014*. Eind 2014 waren er 260.000 lopende beschermingsbewinden. Dat zijn

er twee keer zoveel als in begin 2009. In 2014 waren er in totaal 370.000 zaken die te maken hadden met een vorm van bewind. Het gaat dan steeds om zaken waarin mensen - al dan niet tijdelijk - niet meer in staat zijn zelf over hun geld te beschikken.

Elke vrijdag schrijft een rechter, bode of griffier op de Facebookpagina van de Rechtspraak over het reilen en zeilen in een gerecht.

Sylvia Taalman, strafrechter van de rechtbank Overijssel, schreef onlangs:

'Was u net een toneelstukje aan het opvoeren?', vroeg een scholier mij laatst. Hij was met zijn klas naar de rechtbank gekomen en zij woonden mijn politierechterzitting bij. Soms is er tussendoor even tijd voor vragen vanuit de zaal en dit was zo'n moment. 'Nee, dat was zeker geen toneelstuk', zei ik, en ik legde hem en zijn klasgenoten uit waarom.

Kort voordat hij die vraag stelde, behandelde ik een zaak waarbij de verdachte niet gekomen was. Ook was er geen advocaat. Dat kan, want je bent niet verplicht om aanwezig te zijn bij de behandeling van jouw strafzaak of om een advocaat te hebben. De zaak werd daarom zonder de aanwezigheid van de verdachte (bij verstek) behandeld. Ik las hardop voor wat in het dossier stond, luisterde naar wat de officier van de zaak vond, deed uitspraak en lichtte daarna mijn beslissing toe.

Zo kon de klas horen waar de zaak over ging, welke beslissing ik nam en waarom. Voor mij is dat een logische gang van zaken, uit oogpunt van transparantie. Maar voor degenen voor wie ik transparant wilde zijn, leek het dus kennelijk meer op een toneelstukje. Met twee acteurs in een ambtskostuum.

'Europees recht beter tussen de oren krijgen'

Marc de Werd, raadsheer van het gerechtshof Amsterdam, is recent benoemd tot bijzonder hoogleraar Europese rechtspleging aan de Universiteit van Maastricht. Hij gaat onderzoeken hoe Europees recht 'beter tussen de oren is te krijgen' van juridische professionals als rechters, officieren van justitie en advocaten. Het is de eerste leerstoel op dit gebied in Europa.

Al ideeën hoe je Europees recht beter tussen de oren gaat krijgen? Marc de Werd:

'Ik denk dat we op een kruispunt staan. Er zijn grote thema's in Europa die ons verbinden. Denk aan arbeid, gezondheid, milieu, immigratie, criminaliteit. Deze thema's moeten we gezamenlijk aanpakken. De vraag is nu of we als Nederlandse juristen naar Europa blijven kijken, of dat we als Europese juristen moeten leren kijken naar het Nederlandse recht. Ik denk het laatste. Ik wil daarom onderzoeken hoe we in Europa een gezamenlijke rechtenopleiding kunnen ontwikkelen. Als ik cursussen geef in het buitenland aan rechters en advocaten, merk ik dat daar veel belangstelling voor is.'

'Verder ga ik onderzoek doen naar *best practices* die kunnen helpen bij het vergroten van de kennis van het Europees recht. Ik maak bijvoorbeeld al met een aantal collega's een nieuwsbrief over Europese uitspraken die in binnen- en buitenland wordt gelezen. Een ander belangrijk aandachtspunt zal zijn het opzetten van een databank met uitspraken van rechters uit de 28 landen van de Europese Unie die over EU-recht gaan. Er is ongelofelijk veel juridische informatie, maar de kunst is die informatie in hapklare brokken op te dienen. De tijd dat juristen kunnen vertrouwen op alleen hun parate kennis, is echt geweest. Daarvoor is de informatieberg te hoog geworden.'

Jouw stelling is dat Europese landen van elkaar kunnen leren?

'Ja, zeker. Ik zal ook rechtsvergelijkend onderzoek gaan doen. Je ziet nu vaak dat als een nationale rechter ergens niet uitkomt of iets niet zeker weet, hij aan een Europese rechter een zogenoemde prejudiciële vraag stelt. Verticaal verkeer, noem ik dat. Dat duurt vaak lang, gemiddeld vijftien maanden. Mijn doelstelling is er meer horizontaal verkeer van te maken. Dus dat rechters in verschillende landen eerst bij elkaar gaan kijken of zij het antwoord al hebben of om nieuwe ideeën op te doen. Het is belangrijk dat ook rechters leren *out of the box* te denken.'

Zie vanaf pagina 14 een interview met raadsheer en hoogleraar Marc de Werd.

Henk Naves nieuwe president rechtbank Amsterdam

Henk Naves wordt met ingang van 1 juli 2015 de nieuwe president van de rechtbank Amsterdam. Naves is momenteel nog president van de rechtbank Gelderland en was eerder onder andere voorzitter van het gerechtsbestuur van de rechtbanken Oost-Nederland en Breda. Naves volgt in Amsterdam Carla Eradus op, die op 1 juli de rechtbank zal verlaten vanwege het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

De Rechtspraak verstuurt elke donderdag een nieuwsbrief. Daarin staat het belangrijkste rechtspraaknieuws, een overzicht van gepubliceerde uitspraken en een selectie van nieuwsberichten naar aanleiding van uitspraken. Dé manier om kort en bondig op de hoogte te worden gebracht van belangrijke ontwikkelingen en nieuwsfeiten. De oplage begin maart: 32.615.
Meld je aan voor de nieuwsbrief via www.nieuwsbriefrechtspraak.nl

Meer nieuws op www.rechtspraak.nl/actualiteiten

Column

Deze column wordt achtereenvolgens geschreven door de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, de president van de Hoge Raad en de president van een gerecht.

Maarten Feteris

“Straffen is maatwerk”

Veel mensen hebben de indruk dat Nederlandse rechters mild straffen. Bij opiniepeilingen zegt zelfs een grote meerderheid dat het strafklimaat in Nederland te mild is. Moeten rechters daarom strenger gaan straffen? Of kunnen zij hun schouders ophalen, met het idee dat zij het zelf toch beter weten? Dat zouden allebei te makkelijke conclusies zijn.

Laten we er eens beter naar kijken. Want het algemene beeld kan vertekend zijn. Dagelijks worden honderden straffen opgelegd die nooit het nieuws zullen halen. De zaken waarop het publiek zijn beeld baseert, zijn slechts het topje van een ijsberg. Wat de mensen vooral bijblijft zijn de zaken waarin de straf op het eerste gezicht laag lijkt, en misschien zelfs verbazing wekt.

Voor een goed, zuiver beeld is meer informatie nodig. Zo blijkt uit onderzoek dat Nederland tot de strengst straffende landen behoort bij een vergelijking met andere landen in West- en Noord-Europa. En het blijkt dat de gemiddelde straf die in ons land wordt opgelegd voor moord, sinds 1990 bijna is verdubbeld.

Je kunt dus niet zeggen dat de rechters in ons land softies zijn. Maar ze zijn ook geen principiële hardliners. Het zijn evenwichtskunstenaren. Denk maar aan het symbool van vrouw Justitia met de weegschaal. Want met gemiddelden alléén heb je nog geen goed beeld van wat er gebeurt. Om te kunnen beoordelen of een rechter streng of mild straft, moet je alle details van een zaak kennen. Hoe zou ‘het publiek’ oordelen als het alle details van een strafzaak zou kennen? Een aantal jaren geleden heeft professor Wagenaar dit onderzocht. Hij liet panels van niet-juristen hun oordeel geven over echte strafzaken, nádat zij het dossier hadden gelezen en de zittingen hadden bijgewoond. De straffen die zij wilden opleggen, bleken goed aan te sluiten bij de straffen die de rechters in werkelijkheid hadden opgelegd. De opinie van het publiek geeft dus niet direct aanleiding om strenger te gaan straffen. Mits het een goed geïnformeerd publiek betreft. En daaruit blijkt maar weer dat straffen maatwerk is.

Maarten Feteris, president van de Hoge Raad

Omslagverhaal

Bypass in het strafproces

Tijdens een rechtszaak een uitstapje maken naar de mediator om onderling tot afspraken te komen, is tegenwoordig in civiel- en bestuursrecht heel gebruikelijk. Vooral in familiezaken gebeurt het veel. Het strafrecht loopt achter, maar daar komt langzaam verandering in. Zes rechtbanken experimenteerden anderhalf jaar met mediation in strafzaken. Hoe werkt dat, en bevalt het? Berichten uit het veld.

Tekst: Pauline van der Mije

Wij hadden laatst zo'n mooie zaak', zegt rechter Judith Uitermark van de rechtbank Noord-Holland. 'Een vader en zoon leefden thuis volledig langs elkaar heen. Irritaties stapelden zich op, maar werden nooit uitgesproken. Uiteindelijk kwam er een geweldsuitbarsting, waarbij de vader met een mes dreigde. Daar kan de rechter hem voor straffen, maar daarmee is het probleem niet opgelost. Gelukkig zijn ze bij de mediator beland. Daar lukte het wél om het gesprek aan te gaan. Die twee zijn zo mooi tot elkaar gekomen! Ze begrijpen elkaar nu veel beter en hebben goede afspraken gemaakt. De officier van justitie zag van verdere vervolging af.' Uitermark studeerde in 2000 af op media-tion in het strafrecht. 'Nederland liep voorop als het ging om alternatieve sancties', zegt ze. 'We hadden de transactie, taakstraffen, bureau HALT voor jongeren. Maar we deden vrijwel niets met mediation. Dat verbaasde me; in België, Engeland en Frankrijk werden daar mooie resultaten mee geboekt.' Nu lijkt bemiddeling tussen verdachten en slachtoffers aan de vooravond van een door-

braak te staan. Drie jaar geleden kreeg het een wettelijke grondslag in artikel 51h van het Wetboek van Strafvordering. Zes rechtbanken oefenden er sinds november 2013 mee, met goede resultaten. 'Van de mediations die zijn opgestart, is slechts 18 procent mislukt. Tegen de 70 procent slaagde en de rest loopt nog', zegt strafrechter Anne Martien van der Does, drijvende kracht achter de pilot. 'Andere rechtbanken staan te trappelen om mee te doen, maar wachten op financiering door het ministerie van Veiligheid en Justitie.'

Geen grote engerd

Van der Does spande zich enorm in om mediation in strafzaken van de grond te krijgen omdat ze de beperkingen van haar vak ziet. 'Wie aangifte doet, geeft de zaak uit handen en kan alleen afwachten', zegt ze. 'Maar met een straf neem je gevoelens van onmacht en onveiligheid bij het slachtoffer niet weg. Mediation geeft slachtoffers een stem in het strafproces en verdachten de kans om hun verantwoordelijkheid te nemen. Als zij samen bespreken wat er is gebeurd en waarom, wat de gevolgen zijn en hoe de schade wordt vergoed, krijgen ze weer greep op de situatie.'

Judith Uitermark, die Van der Does in april opvolgde als coördinator mediation naast strafrecht, vult aan: 'Nederlanders juridiseren zich suf, we doen nu aangifte waar we

vroeger zaken uitpraatten. Maar voor rechters is het moeilijk een vinger te krijgen achter wat er werkelijk speelt. De zitting biedt geen ruimte voor een gesprek tussen slachtoffer en verdachte. En als de rechter begrip toont voor het slachtoffer, wordt hij al gauw gewraakt.'

Bij de mediator bepalen slachtoffers zelf wat ze bespreken. Ze kunnen hun vragen kwijt en afspraken maken, bijvoorbeeld om elkaar niet meer te zien. De kans op een reële schadevergoeding is groter. 'Maar het mooiste is dat slachtoffers iets belangrijks terug kunnen winnen: hun gestolen gevoel van veiligheid. Dat je de verdachte in de ogen kijkt en ziet: dit is geen grote engerd, hij heeft echt spijt.'

Apart in gesprek

Slachtoffers mogen niet opnieuw worden beschadigd, benadrukt Uitermark. 'Voor hen is belangrijk dat verdachten niet alleen meedoen om straf te ontwijken.' Daarom praten mediators eerst apart met beide partijen. Het mediationbureau van de rechtbank vervult een spilfunctie. Daar komen verzoeken binnen van de officier van justitie - voordat de zaak bij de rechter is aangebracht - of van de rechter, die voor of tijdens de zitting denkt dat bemiddeling goed kan werken. Worden de betrokkenen het eens bij de mediator, dan kan de officier de zaak voorwaardelijk seponeren en komt de verdachte niet voor de rechter. Stelt de rechter bemiddeling voor, dan wordt de zaak tijdelijk stopgezet. De rechter weegt het resultaat van de mediation later mee in zijn vonnis.

Het mediationbureau belt verdachte en slachtoffer om naar hun motieven en verwachtingen te vragen, regelt een afspraak met een mediator en voegt het resultaat toe aan het strafdossier. 'Het is handig dat wij beide partijen spreken; soms kunnen we mensen geruststellen', zegt Jolien Boeding van het Amsterdamse mediationbureau. 'Ik sprak bijvoorbeeld een ambulancebroeder die was aangevallen door een hevig geëmotioneerde getuige van een ongeluk. Die man had vreselijke spijt. De broeder wou niet met een boze reus aan tafel, maar dit was eigenlijk een heel sociale vent. Ze hebben toch een goed gesprek gevoerd samen.'

Het is jammer als slachtoffers zich door angst laten weerhouden, vindt Boeding.

'Mediation is juist een uitgelezen mogelijkheid om daar vanaf te komen. Een inbreker die in je huis is geweest, wordt in je fantasie al gauw een monster. Van dat beeld ben je af als je met een onzeker jochie van vijftien aan tafel zit. Uitgaansgeweld komen wij ook veel tegen. Mensen met een slok op doen soms vreselijke dingen, die normaal niet in ze opkomen. Op slachtoffers heeft dat enorme impact. Maar als ze hun belager spreken en horen dat het niets met hen zelf te maken had, helpt dat wel.'

Misverstanden

Er zijn veel misverstanden over mediation in strafzaken. Het zou alleen geschikt zijn voor lichte delicten en zaken waarin dader en slachtoffer elkaar kennen. Tijdens de pilot zijn echter veel geweldszaken op de bemiddelingstafel beland, inclusief een woningoverval. De betrokkenen kenden elkaar lang niet altijd. En ook het idee dat verdachten eerst moeten bekennen, gaat niet op. 'Zolang ze niet ontkennen, is het goed', zegt Boeding. 'Als een vrouw in de aangifte stelt dat haar man haar hoofd hard tegen de ijskast heeft geslagen, kan het best zijn dat hij zegt: "Nee hoor, ik heb stevig geduwd, toen viel ze". Meestal is het voldoende als de verdachte erkent dat er nare dingen zijn gebeurd. Zijn partijen het in grote lijnen eens, dan kunnen ze dat achter zich laten en over de

vervolgstappen praten. In rechtspraak staat waarheidsvinding centraal, bij mediation draait het om herstel van de schade.'

In dat opzicht is bemiddeling wel zeer geschikt voor mensen die nog met elkaar verder moeten. Marianne Loing van het mediationbureau bij de rechtbank Oost-Brabant en het gerechtshof 's-Hertogenbosch, vertelt over een zedenzaak: 'Twee meisjes, dikke vriendinnen, gingen op reis met een van hun vaders.

's Nachts heeft hij de vriendin van zijn dochter onzedelijk betast.' Het was een drama voor beide families. 'Niet alleen de meisjes waren al heel lang bevriend, de ouders ook. De kans was groot dat ze elkaar nooit meer zouden aankijken. Dat wilden de ouders van het slachtoffer niet. Het is via mediation gelukt de relaties te normaliseren. Er zijn afspraken gemaakt waar iedereen mee verder kan. Als het slachtoffer nu naar haar vriendin gaat, moet vader het huis uit zolang zij daar is.'

Zo goed gaat het lang niet altijd. Loing kreeg ook een burenruzie op haar bureau die zo uit de hand was gelopen, dat de bloempotten door de ruiten vlogen en de kinderen niet meer naar buiten durfden. 'Een van de buurmannen kreeg een contactverbod. Maar geen van beide gezinnen kon het zich veroorloven te verhuizen. Het was geen doen.' Mediation werd opgestart, maar ook weer stopgezet. 'Een van de deelnemers vond het te zwaar en haakte af. Ik ben benieuwd hoe dat verder gaat.'

Verkeersongelukken

Ronduit enthousiast is Loing over bemiddeling in een categorie zaken waarin dader en slachtoffer elkaar vrijwel nooit kennen: ernstige verkeersongelukken, soms met dodelijke afloop. 'Eén moment van onoplettendheid kan vreselijke gevolgen hebben, voor beide partijen', zegt ze. 'Een strafzaak verzacht het leed niet, maar mediation kan zo helend werken! Wij krijgen elke week een aantal Wegenverkeerswet-zaken van het OM en kijken of we daar iets mee kunnen. Is er alcohol of recidive in het spel, dan doen we het niet. De betrokkenen willen meestal graag meedoen. Vaak komen ze met buikpijn binnen, maar gaan ze opgelucht weer weg.'

Ze vertelt over een vrachtwagenchauffeur die rechtsaf sloeg en een bromfietser in de dode hoek niet zag. De jongen kwam om. 'De chauffeur was zo van de kaart, dat hij zich een half jaar opsloot in huis. Hij kon voor zijn gevoel de wereld niet meer onder ogen komen, laat staan de nabestaanden. Zijn vrouw ging wel naar de uitvaart – stiekem. De ouders van die jongen dachten: wat een verschrikkelijke vent moet dat zijn dat hij niets laat horen, het kan hem blijkbaar niks schelen. Het deed ze zó goed om te merken dat hij er juist kapot van was, en dat zijn vrouw op de uitvaart was geweest. Daardoor konden ze in elk geval dat deel van hun verdriet afsluiten.'

Mensen hebben vooraf vaak de wildste ideeën over de ander, zegt Loing. 'Daders net zo goed als slachtoffers hoor. Zij denken vaak: wat wil die persoon van mij, wordt hij boos, word ik financieel uitgekleed?' Zo werkt het niet, is haar ervaring. 'Mensen willen gewoon weten: wat is er nou precies gebeurd?'

Struikelblok

Fadime Şimşek van het mediationbureau bij de rechtbank Noord-Holland onderzoekt de effecten van bemiddeling op de straftoemeting. 'Rechters kiezen na een geslaagde mediation vaak voor een voorwaardelijke straf of schuldigverklaring zonder straf, maar daar zijn geen regels voor.' Het enthousiasme van rechters voor deze bypass in het

strafproces groeit, merkt ze. 'Zij denken steeds vaker uit zichzelf: zou mediation hier kans van slagen hebben? Niets is mooier dan dat partijen er zelf uitkomen.' Als een zaak vervolgens terugkomt op de zitting, dient zich een struikelblok aan. 'Dan begint het helemaal opnieuw. De rechter moet alle feiten behandelen om vast te stellen of de verdachte schuldig is. De betrokkenen hadden dat nou juist achter zich gelaten. Dat roept veel emoties op. Vooral als de advocaat van de verdachte het onderste uit de kan haalt, worden wonden weer opengetrokken.'

Coördinator Judith Uitermark pleit daarom voor een wetswijziging. 'De officier van justitie kan de zaak seponeren zolang de dagvaarding nog niet is ingediend bij de rechtbank. Maar als de zaak bij de rechter ligt, kan die niet meer terug.' Dat is jammer, vindt Uitermark. Want zelfs van de mildste veroordeling, schuldig zonder straf, kan je behoorlijk last krijgen bij sollicitaties. 'Wij zouden het liefst zien dat de officier de dagvaarding dan alsnog kan intrekken. Of dat de rechter kan besluiten tot "einde afdoening" wegens geslaagde mediation.'

Uitermark vindt bovendien dat ontkennende verdachten niet uitgesloten moeten worden. 'Daarmee zetten we hele groepen buitenspel. Bij sommige bevolkingsgroepen speelt schaamte zo'n grote rol, dat een dader nooit in het openbaar zal bekennen. Maar binnenskamers wel.'

Mediation kost geld, maar levert ook veel op, vindt ze. 'Het is een eigentijdse oplossing, betrokkenen nemen hun eigen verantwoordelijkheid. De schade wordt geregeld en betaald, de kans op nieuwe delicten wordt verkleind. Daar heeft de hele samenleving baat bij.'

Boosheid uiten

Slachtoffers hebben allerlei redenen om met de verdachte aan tafel te gaan. Bijvoorbeeld om hun boosheid te uiten. 'We hadden laatst een zaak van een meisje dat een vrouw had bedreigd met een stroomstootwapen, om haar te bedreigen', zegt Jolien Boeding van het mediationbureau in Amsterdam. Een andere vrouw was beroofd toen ze door het park fietste. 'Ze had zich stevig geweed, maar kon niet op tegen het groepje jongens dat er met haar tas vandoor ging. Twee van de vier kregen al gauw spijt en stapten naar de politie om te vragen hoe het met die mevrouw ging. Zij hadden niet geslagen of geschopt, maar waren er wel bij geweest. Wij belden de vrouw. Zij was ontzettend boos, voelde zich niet veilig en durfde niet meer te fietsen. Dat wou ze de jongens laten weten. En ze wou zeggen hoe fout het zou aflopen als zij op dit spoor doorgingen. Ze wist waar ze het over had; ze kende iemand die crimineel was geworden. De jongens waren danig onder de indruk. Ze betaalden samen een brommer voor haar.'

Op de rol

Denis heeft weer bonje met de sterke arm

Waar: Politierechter in Utrecht (rechtbank Midden-Nederland).
De zaak: Onder invloed van drank en drugs zou een man in zijn huis twee agenten hebben beledigd en met de dood hebben bedreigd.
Uitspraak: Schuldig. Denis krijgt een werkstraf van veertig uur.

'Ik weet niet zo goed wat ik heb geroepen'

Tekst: Martijn Delaere

'Motherfucker bitches, ik schiet jullie kapot'. Zeker, haar cliënt slingerde schandalige woorden naar de politieagenten, maar moesten zij vrezen voor hun leven? Advocate Ruth Jager gelooft van niet. Officier van justitie Mariska Wijnbelt zou niet weten waarom niet. *'Mijnheer was volledig over zijn toeren en agressief. Hij bleef ook tijdens het transport naar het politiebureau schreeuwen.'*

Hij heeft de agenten beledigd; heeft hij ze ook bedreigd? *'Ik herinner mij niet zo goed wat ik heb gezegd'*, zegt Denis in zaal F van het Utrechtse gerechtshof tegen politierechter Gala Veldhoen. De rechter memoreert dat twee agenten afgelopen zomer poolshoogte kwamen nemen na een melding van overlast bij hem thuis in Amersfoort. Dat herinnert Denis zich nog wel. *'Vertelt u eens'*, vraagt de politierechter. *'De agenten kwamen mijn huis binnen, en daar werd ik boos om. Ze pakten mij vast en deden bij mij boeien om. Ik weet niet zo goed wat ik toen heb geroepen.'*

Allerlei talen

Politierechter Veldhoen frist zijn geheugen op. *'U scheldt de agenten uit en u gedraagt zich erg agressief. U roept fuck you bitches en dat u ze dood gaat schieten.'* Als Denis begint te schelden, dan doet hij dat vooral in het Creools-Engels, dus dat eerste zou kunnen. Maar bedreigen, dat is zijn stijl niet. *'Ik heb niets tegen de politie. We leven in de samenleving met elkaar. Ze hebben weleens de deur ingeschoten, maar ik heb nooit aangifte gedaan tegen de politie. Ik heb hiervan geleerd. Ik weet niet zo goed wat goed en fout is, de wetten en zo, weet je? Nu weet ik dat.'* Maar zou hij de dingen gezegd kunnen hebben die de rechter net voorlas? *'Dat zou misschien kunnen. Als ik boos ben dan spreek ik allerlei talen door elkaar. Mensen begrijpen dat niet.'*

Werkstraf

Denis had al eerder bonje met de sterke arm. Voor het niet voldoen aan een bevel kreeg hij een werkstraf van veertig uur. *'Meestal luister ik gewoon hoor'*, zegt Denis. Hij is muzikant, *'maar ik kan er nog niet van rondkomen.'* Nu weer een werkstraf zou hem slecht uitkomen. *'Het begint druk te worden met de muziek, weet je? Ik moet op veel verschillende plekken zijn.'* *'Begrijp ik goed dat u liever een geldboete krijgt dan een werkstraf?'* vraagt politierechter Veldhoen voor alle zekerheid. Zo is het. Officier van justitie Mariska Wijnbelt heeft daar geen bezwaar tegen. *'Maar dan wel een forse boete.'*

De verdachte heeft de agenten namelijk niet één keer, niet twee keer, maar voortdurend ernstig en met de dood bedreigd. Dat moet afgelopen zijn. Agenten moeten normaal hun werk kunnen doen.' Ze vraagt een boete van duizend euro of twintig dagen hechtenis.

Opmerkelijk

Overdreven, vindt zijn raadvrouw. De agenten hoefden in redelijkheid niet te vrezen voor hun leven. Advocate Ruth Jager: 'Mijn cliënt zegt: "Ik zag de politie in mijn huis en daar was ik niet zo blij mee en dus heb ik iets geroepen." Heeft hij daarmee de opzet gehad om de agenten bevreesd te maken dat hij zou schieten? Hij was dronken en stoned. Als hij boos is, dan doet hij dat in het Creools-Engels, zegt mijn cliënt zelf. Maar waar komt dat 'ik schiet jullie kapot' dan vandaan? Ik vind dat opmerkelijk.' Geen bedreiging, wel belediging. 'Dat betwist mijn cliënt niet. Hij weet dat hij domme dingen heeft gezegd. De politie is later nog aan de deur geweest en dat gesprek verliep goed.' De raadvrouw vindt daarom een (deels voorwaardelijke) geldboete billijk, maar dan wel in termijnen te betalen graag.

Niet slim

Of hij nog iets wil zeggen? Ja, dat wil Denis wel. Dat hij in het vervolg normaal zal doen tegen de politie. 'U gaat het anders doen?' vraagt de politierechter. 'Ja, ja, zeker weten. Ik weet dat het niet slim was om zo te reageren.' Berouwvolle woorden, maar voor politierechter Gala Veldhoen geen reden om lankmoedig te zijn. 'Mevrouw Jager zegt dat de agenten in alle redelijkheid niet hoefden te vrezen voor hun leven, maar ik zie dat anders. Dat u dronken en stoned was, doet daar niets aan af. De politie moet zijn werk kunnen doen en daarbij niet gehinderd worden door mensen als u.' Een geldboete ziet de politierechter niet zitten. 'Ik ga niet mee met de officier van justitie. U hebt schulden en een bewindvoerder. Onlangs zat u nog vast vanwege openstaande boetes. U maakt muziek, maar u hebt vast wel tijd om een werkstraf uit te voeren. Ik veroordeel u tot een werkstraf van veertig uur, of als u niet meewerkt tot twintig dagen hechtenis.'

Meer afleveringen van Op de rol: www.rechtspraak.nl/actualiteiten/op-de-rol

Interview

Raadsheer en hoogleraar Marc de Werd

Man met een missie

Europees recht – dat is heel ver van m'n bed. Voor de man in de straat, maar óók voor de gemiddelde jurist. Het is de missie van raadsheer Marc de Werd, tevens kersvers bijzonder hoogleraar Europese rechtspleging, daar verandering in aan te brengen.

Tekst: Rob Edens Foto's: Sake Rijpkema

De dag nadat we elkaar spreken, debatteert de Tweede Kamer op het scherpst van de snede over het bed-bad-brood-akkoord. Dit akkoord hield de nationale politiek wekenlang in zijn greep – een kabinetscrisis dreigde. Het debat ging over de manier waarop de Nederlandse overheid uitgeprocedeerde asielzoekers opvangt. Dát Nederland dit moet doen, is een rechtstreeks gevolg van een uitspraak van de Raad van Europa. De dag waarop we elkaar spreken, doet het Hof van Justitie in Luxemburg uitspraak in de al jaren slepende woekerpolis-affaire. Deze uitspraak was het gevolg van het feit dat de rechtbank Rotterdam zogenoemde prejudiciële vragen stelde aan 'Europa'. Daarmee vraagt de Nederlandse rechter aan het Hof hoe Europees recht in Nederland toe te passen.

Een ander aansprekend voorbeeld is de recente Europese uitspraak over het recht om vergeten te worden. Als een burger niet online gevonden wil worden, moet een zoekmachine als Google gehoor geven aan zijn verzoek.

Veelomvattend

'Deze voorbeelden, en er zijn er nog veel meer, geven aan hoe belangrijk en veelomvattend Europees recht is', zegt Marc de Werd. De raadsheer (rechter in hoger beroep) van het gerechtshof Amsterdam is sinds vijf jaar gerechtscoördinator Europees recht (GCE) van dat hof. Zo'n GCE zorgt ervoor dat er aandacht is bij de collega's voor Europese jurisprudentie. Elk gerecht in Nederland kent een GCE. De Werd is initiator van de inmiddels veelgelezen - in Nederland maar ook ver daarbuiten - nieuwsbrief *Rechtspraak Europa* (zie kader pagina 16). Recent is hij benoemd tot bijzonder hoogleraar Europese rechtspleging aan de Universiteit van Maastricht. Die leerstoel, de eerste in Europa op dit gebied, is bedoeld om het Europees recht 'meer tussen de oren te krijgen' van juridische professionals als rechters, officieren van justitie en advocaten (zie ook pagina 6).

Taal en abstract

De Werd kan zich goed voorstellen dat veel mensen afhaken als het over Europees recht gaat. 'Maar dat is jammer, want het gaat over grondrechten en grote economische belangen. Ik zie dat afhaken al bij veel juristen, dus bij niet-juristen is dat natuurlijk helemaal het geval. En dit speelt niet alleen in Nederland. Wat betreft het Hof in Straatsburg (rechtspreker op het gebied van mensenrechten, red.) speelt het

taalprobleem een rol, want uitspraken zijn in het Engels en/of Frans. Daar zit dus al een barrière. EU-recht wordt wel vertaald in alle talen van de lidstaten, maar dit is vaak heel specifieke en abstracte weten regelgeving die moet worden toegepast in de praktijk.'

Veiligheid en welvaart

Als het gaat om de zin of onzin van Europees recht is het goed terug te kijken naar hoe het allemaal is begonnen, zegt De Werd. 'Na de Tweede Wereldoorlog lag heel Europa in puin. Toen was er een diep besef: dit nooit meer. Oorspronkelijk was de samenwerking vooral economisch van aard. De gedachte was dat als we, door het creëren van een interne markt, de economieën met elkaar zouden vervlechten, er meer onderling begrip zou ontstaan en oorlogen voorkomen zouden worden. De samenwerking is steeds verder uitgegroeid. Mede daardoor leven we al relatief lang in veiligheid en welvaart.'

Schertsend: 'Daar kan je moeilijk tegen zijn, toch?'

Europese rechtscultuur

Als jurist kan Marc de Werd enorm genieten van het in elkaar grijpen van de diverse juridische stelsels in Europa. 'Juist doordat we de verschillende stelsels met elkaar kunnen vergelijken en doordat we inspiratie bij elkaar vinden, is er langzaam maar zeker echt een Europese rechtscultuur ontstaan. Doordat we van elkaar leren, wordt het geheel opgestuwd naar grotere hoogten.'

De Werd ziet in Europa grote verschillen in de manier van 'beleven' van de rechtsstaat. 'In Nederland nemen we het allemaal voor vanzelfsprekend aan, bijvoorbeeld de vrijheid van meningsuiting of het recht op demonstratie. Wat dat betreft noem ik ons weleens zondagskinderen. Maar in de landen van het voormalige Oostblok, bijvoorbeeld, zijn dit écht onderwerpen. Het voordeel voor deze landen is natuurlijk dat ze als het ware opnieuw konden beginnen, maar je ziet dat ze daarbij hoog inzetten. Juist in de landen waar het met de mensenrechten niet goed was gesteld, weten ze wat er te verliezen is.'

Het is volgens De Werd ook een misverstand om te denken dat het in Nederland allemaal beter is geregeld dan elders. 'Kijk bijvoorbeeld naar de kritiek van Alex Brenninkmeijer.' Die voormalig Nationale Ombudsman, nu lid van de Europese Rekenkamer en hoogleraar Institutionele aspecten van de rechtsstaat, zei recent dat 'de Nederlandse Grondwet zo dood is als een pier'. Als ombudsman hekelde hij regelmatig wetgeving die alleen maar symbolische waarde heeft, de omgang van de overheid met burgers en het gebrek aan respect van de politiek voor de onafhankelijke rechtspraak. 'Dat geeft toch te denken', zegt De Werd. 'Daarom zeg ik altijd: andere rechtsstelsels zijn mooie spiegels om in te kijken. En ze zijn helemaal mooi als je kunt leren van wat je ziet.'

Marc de Werd (1962)

1985-1989: Studie rechten, Universiteit Maastricht

1989-1999: Wetenschappelijk medewerker Universiteit Maastricht, in 1994 gepromoveerd op de legitimiteit van de rechter

1999-2009: Rechter bij de rechtbank Amsterdam (bestuursrechter, strafrechter, vreemdelingenrechter).

2009-heden: Raadsheer in de strafsector van het gerechtshof Amsterdam

2015: Bijzonder hoogleraar Europese rechtspleging aan de Universiteit Maastricht

Europees recht

De term 'Europees recht' is een containerbegrip. Er zijn in Europa twee rechtsprekende instanties. De eerste is het Europees Hof van Justitie van de Europese Unie, waarvan inmiddels 28 landen lid zijn. Dit hof is gevestigd in Luxemburg. De tweede rechtsprekende instantie is het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Dit hof is gevestigd in Straatsburg en is een instituut van de Raad van Europa, die 47 landen als lid heeft. Een van de verdragen die bij dat hof een grote rol spelen, is het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (ook wel EVRM). Nationale wetgeving is ondergeschikt aan Europese wetgeving.

Nieuwsbrief Rechtspraak Europa

Vijf jaar geleden begon Marc de Werd voor het gerechtshof Amsterdam met een interne nieuwsbrief waarin recente Europese uitspraken zijn opgenomen. De maandelijkse nieuwsbrief bevat recente uitspraken van het Hof van Justitie van de EU en van het Europese Hof voor de rechten van de mens. De term 'nieuwsbrief' is overigens wat misleidend, want hij telt gauw dertig pagina's. *Rechtspraak Europa* verschijnt in het Nederlands en Engels en wordt rondgestuurd naar inmiddels ruim 7.000 abonnees in binnen en buitenland. Ook wordt *Rechtspraak Europa* online gepubliceerd op <http://europeancourts.blogspot.nl/> en getwitterd via @EuropeanCourts. Marc de Werd maakt de nieuwsbrief met een redactie van acht mensen. De kernredactie wordt gevormd door Roel Andrea, Joanne Bik en Marc de Werd. Vijf secretarissen bij het Amsterdamse hof helpen maandelijks bij de selectie en samenvatting van de Europese uitspraken. In 2014 won de nieuwsbrief een Europese prijs van de Europese Commissie.

Wetenschap

Minder misdaad dankzij de drie W's

Crimineel heeft baat bij relatie en kind

Woning, werk, wijf: het zijn gevleugelde begrippen binnen het reclasseringswerk. Als het gaat om het voorkomen van crimineel gedrag liggen deze 'drie W's' aan de basis. Uit onderzoek blijkt dat mannen minder crimineel worden als ze trouwen.

Tekst: Rien Aarts

Criminoloog Mioara Zoutewelle-Terovan onderzocht voor haar promotieonderzoek aan de Vrije Universiteit Amsterdam 540 mannen en vrouwen die ooit zijn behandeld in een justitiële jeugdinrichting. Ze sprak met hen, bestudeerde dossiers en legde hun relaties onder een vergrootglas.

Wat blijkt? Mannen worden minder crimineel als ze trouwen, tenzij ze trouwen met een criminele partner. Daarnaast vinden mensen met een crimineel verleden moeilijker een partner. Voor vrouwen geldt dit veel sterker dan voor mannen.

Het krijgen van een eerste kind heeft een positief effect op crimineel gedrag, al houdt dit effect niet lang aan. Veel mensen vallen na de geboorte van hun kind vrij snel terug. Een mogelijke verklaring hiervoor is het ontstaan van financiële problemen omdat er meer monden gevoed moeten worden. De onderzoekster vergeleek de Nederlandse situatie met Noorwegen. Daar bleek de terugval veel minder sterk. Dit kan komen door de riante ouderschapsregelingen in het Scandinavische land. Zo hebben de Noren veel langer betaald ouderschapsverlof en is kinderopvang voor vrijwel iedereen betaalbaar.

Zoutewelle-Terovan, M.V. Criminality and Family Formation - Disentangling the relationship between family life events and criminal offending for high-risk men and women (Amsterdam, 2015)

Werk en woning met een bajesverleden

Jaarlijks keren bijna 40.000 volwassenen vanuit de gevangenis terug in de maatschappij. Zoals het andere onderzoek op deze pagina laat zien, is een stabiele thuissituatie van groot belang voor deze mensen. Maar dan moet je wel een baan of woning kunnen vinden. Met twee veldexperimenten onderzochten onderzoekers voor het Tijdschrift voor Criminologie of mensen die ooit in de gevangenis hebben gezeten, meer moeite hebben met het vinden van een baan of woning. De onderzoekers reageerden als fictieve personen op 384 vacatures en 231 advertenties voor huurwoningen. Wat blijkt: in tegenstelling tot wat de onderzoekers verwachtten, heeft het detentieverleden geen invloed op het vinden van een baan. Het vinden van een huurwoning was wel duidelijk moeilijker voor mensen die uit de gevangenis komen dan voor mensen die niet hebben vastgezeten.

Dirkzwager, A.J.E., Blokland, A.A.J., Nannes, K. – Effecten van detentie op het vinden van werk en een woning (Amsterdam, 2015).

Reportage

Het zenuwcentrum van de Haarlemse parketpolitie

De emoties in een zittingszaal lopen soms hoog op, en niet iedereen die voor de rechter verschijnt is een lieverdje. De parketpolitie bewaakt de orde in de gerechtsgebouwen. Ze zorgen dat het voor iedereen veilig is en beschermen daarmee de toegankelijkheid van de rechtspraak.

Tekst: Rien Aarts, foto's: Arie Kievit

Hoeders van de openbare orde

De dag begint vroeg bij de parketpolitie in de Haarlemse rechtbank. Tijdens een briefing nemen de medewerkers nauwgezet de dag door. Welke verdachten worden verwacht, en hoe laat? Is het transport extra beveiligd? Welke veiligheidsrisico's zijn er? Maar ook wordt gemeld dat er vandaag een wapeninspectie is en verhuizers wat meubilair komen brengen. Niets wordt aan het toeval overgelaten – ze worden hier niet graag verrast.

Cellencomplex

Het zenuwcentrum van de parketpolitie bevindt zich onder de begane grond. Overal hangen camera's. 'We hebben 25 cellen', zegt politieman Arend Dubbelaar. De celmuren zijn beschreven met leuzen, verwensingen naar de politie lijken favoriet. Dubbelaar laat de 'ballenbak' zien, een speciale cel voor jongeren. Er zit een televisie in. Ook is er een cel voor mensen met claustrofobie, angst voor kleine of afgesloten ruimtes. De geblindeerde ramen kunnen door Dubbelaar met een druk op de knop doorschijnend worden gemaakt. 'Dit is voor mensen die zichzelf anders ernstig beschadigen. Ik heb weleens meegemaakt dat iemand zijn hoofd kapot sloeg tegen de muur.'

De parketpolitie is niet alleen verantwoordelijk voor de veiligheid in het gebouw, maar heeft ook een zorgplicht ten opzichte van de mensen die hier vastzitten. Een van hen is Dennis. Hij is opgepakt vanwege een poging tot inbraak. Straks wordt hij voorgeleid aan de rechter-commissaris, waar hij te horen krijgt of hij langer in voorarrest moet blijven. De parketpolitie zal hem vergezellen. Vriendelijk vraagt chef van dienst Richard Bos of de arrestant wat wil drinken. 'Doe maar een biertje', grapt Dennis. Hij krijgt thee met een schepje suiker.

Het valt op dat de parketpolitie de aanwezige verdachten open en vriendelijk benadert. Is dat niet moeilijk als je weet dat ze misschien gruwelijke dingen hebben gedaan? 'Ik benader iedereen op dezelfde manier', legt Dubbelaar uit. 'Als je mensen normaal behandelt, doen ze normaal terug. Wat je geeft, is wat je krijgt.' Waar ze van verdacht worden, maakt Bos niet zoveel uit. 'Tenzij het van invloed is op de veiligheid.'

Gevaar

Aangevoerd vanuit het politiebureau of gevangenis komen allerlei soorten mensen het cellencomplex binnen. Van draaideurcriminelen tot zware jongens, van zakenlui tot

drugsverslaafden. Twee liften leiden naar de zittingszaal. In elke lift zit een kleine cel zodat verdachten afgescheiden van de bewakers naar boven kunnen worden vervoerd. Tijdens de zitting houden medewerkers van de parketpolitie de verdachte nauwlettend in de gaten. De kleinste details kunnen verraden dat iemand op ontploffen staat. Zenuwachtig gefriemel met handen bijvoorbeeld – signalen waarop de parketpolitie gespist is. Maar gevaar kan ook komen van het aanwezige publiek, bijvoorbeeld als er familie van het slachtoffer aanwezig is of de zaak veel maatschappelijke ophef veroorzaakt.

Een paar keer per week gaat het mis. 'Het is gelukkig geen schering en inslag', zegt Bos. En als het fout gaat, dan is dat meestal in de kamer van de rechter-commissaris. 'Bij een zitting is een goede risico-inschatting te maken, bij de rechter-commissaris worden mensen vaak geconfronteerd met onverwachte, ingrijpende beslissingen. Dat maakt het onvoorspelbaar', voegt Arend Dubbelaar toe. Vanuit het kantoor van de rechter-commissaris kijk je uit over de stad. In de verte ligt, toepasselijk, de Haarlemse koepelgevangenis.

Veel meer

Wie denkt dat het werk van de parketpolitie zich alleen binnen de muren van de rechtbank afspeelt, heeft het mis. 'We doen veel meer', zegt Richard Bos stellig. Bij grote evenementen als festivals of voetbalwedstrijden regelen ze het arrestantenvervoer, ze zijn betrokken bij verkeerscontroles en sporen mensen op die nog boetes hebben openstaan. Dat kan variëren van een paar tientjes tot duizenden euro's. 'Af en toe haal je een lekkere, vette haan binnen – dat is leuk', valt een collega Bos bij.

De parketpolitie is ook de drijvende kracht achter de bekende acties rondom grote voetbaltoernooien. Mensen met openstaande boetes worden benaderd met de vraag of ze willen betalen. Doen ze dit niet, dan worden ze opgepakt en kijken ze de wedstrijd in een cel. Hetzelfde gebeurt rondom feestdagen. 'Mensen vieren de kerst nou eenmaal liever thuis dan achter de tralies.' Het valt onder de executietaak van de parketpolitie: zorgen dat strafvonnissen worden uitgevoerd. Dat kan gaan om het innen van boetes, maar ook het oppakken van mensen die nog een celstraf moeten uitzitten of DNA moeten afstaan.

De parketpolitie is verantwoordelijk voor de veiligheid in de gerechtsgebouwen. Alleen in Amsterdam hebben de rechtbank en het gerechtshof een eigen beveiligingsdienst die bestaat uit speciaal opgeleide Rechtspraakmedewerkers.

Interview

Advocaat-generaal Miranda de Meijer

'Ik zoek altijd de grens'

Miranda de Meijer, advocaat-generaal bij het ressortsparket in Den Haag en bijzonder hoogleraar Openbaar Ministerie aan de Universiteit van Amsterdam, wil de wereld verbeteren. Daarbij zet ze zo nodig regels naar haar hand. 'Met alleen boeven vangen kom je er niet', verklaart ze in haar kantoor op de elfde verdieping van het Paleis van Justitie in Den Haag.

Tekst: Rien Aarts, foto's: Serge Ligtenberg

Haar strijd tegen onrechtvaardigheid begint vroeg. Door de verhalen die haar opa – een oud-verzetsstrijder – vertelt, raakt ze gefascineerd door het altijd aanwezige onrecht in de wereld. Als jong meisje al wil ze mensen hierover informeren, in de hoop dat er misschien iets aan gedaan wordt. Dit gevoel heeft haar niet meer losgelaten. 'Het is gebeven en sterker geworden.'

Tegenwoordig is ze onder andere gespecialiseerd in cassatiezaken, het in beroep gaan bij de hoogste rechter van het land – juridische fijnslijperij van de bovenste plank. Een denker en puzzelaar noemt ze zichzelf. Maar wie denkt dat hier we hier met een theoreticus vandoen hebben, heeft het mis. Met haar werk bij het Openbaar Ministerie (OM) als advocaat-generaal (een officier van justitie in hoger beroep) wil ze iets concreets bereiken. 'Het gaat om het effect, om de oplossing. Niet om de regeltjes.'

Slachtoffers

Zij begint haar carrière als advocaat bij het kantoor Wladimiroff & Spong. Ze maakt naam als ze het via een juridische handigheid voor elkaar krijgt een slachtoffer te laten spreken in de rechtszaal. Het was in 2001, een tijd waarin het spreekrecht voor slachtoffers nog niet verankerd was in de wet. Tegenwoordig hebben slachtoffers een stem in de rechtszaal, maar toen was het pionierswerk waarbij De Meijer de grenzen opzocht van wat mogelijk was.

Dit is ze ook bij het OM blijven doen. Tijdens het hoger beroep van een zaak waarbij het slachtoffer gruwelijk werd verminkt toen haar ex-partner zwavelzuur over haar heen goot, besloten De Meijer en haar collega's de afscheidsbrief van het slachtoffer voor te lezen. 'Ze heeft zelfmoord gepleegd vanwege de martelgang die ze meemaakte', vertelt De Meijer. 'Eigenlijk zegt ze daarmee: ik was al vermoord door de verdachte – in sociaal opzicht – ik trek het niet meer.' Het voorlezen van de brief was juridisch gezien belangrijk. Het OM wilde de dood van de vrouw toerekenen aan de verdachte. Maar daarnaast moest het ook de impact van de gruwelijke daad tonen. 'We wilden het slachtoffer een stem geven, omdat ze het zelf niet meer kon doen.'

Haar streven het verhaal van het slachtoffer te vertellen, komt regelmatig terug in het gesprek. Bang dat hierdoor te veel emotie de rechtszaal binnen wordt gehaald, is ze niet. 'Die emotie is er toch. Er zijn strafbare feiten die bijzonder ingrijpend zijn in het leven van een slachtoffer. Als rechter, advocaat en OM'er heb je een rol bij het in goede banen leiden van die emoties. Anders bestaat de kans dat de emoties zich uiten in de media. En dan is het onbeheersbaar', stelt ze.

Emoties

Over het algemeen vindt ze dat rechters professioneel genoeg zijn om emoties van slachtoffers te erkennen, en tegelijkertijd onpartijdig te werk te gaan. 'Rechters kunnen en moeten emoties hebben, anders kunnen ze zich niet inleven.' Maar over hoeveel ruimte je die emotie moet geven, wordt verschillend gedacht. Ze merkt dit als ze de zwavelzuurzaak tijdens een opleidingsbijeenkomst voorlegt aan een groep rechters. 'Een flink aantal vond het toch eigenlijk wel té emotioneel en vond dat het OM op iets meer afstand zou moeten staan.'

Ze beseft dat het een ingewikkeld onderwerp is. De sympathie ligt snel bij het slachtoffer, maar je moet ervoor waken dat dit geen doorslaggevende factor wordt. 'Je balanceert tussen de belangen van verdachte en slachtoffer. Dat iemand slachtoffer is, wil nog niet zeggen dat de verdachte ook de dader is.'

Het doet haar niet twifelen aan de beslissing de afscheidsbrief voor te laten lezen. Maar wel vindt ze dat over dit soort dilemma's gesproken moet worden door het OM, de Rechtspraak en slachtofferorganisaties.

Dilemma's

Als hoogleraar onderzoekt ze ethische dilemma's en integriteitskwesaties binnen de zogenoemde togaberoepen. Miranda de Meijer vindt het leuk om haar brein erover te breken. Te puzzelen. Ze houdt haar studenten aan de universiteit ingewikkelde situaties voor. Stel: een slachtoffer van een verkrachting vertelt je dat ze HIV-patiënt is, maar ze vraagt óók uitdrukkelijk of je dit niet wil doorvertellen aan de verdachte of zijn advocaat. Wat doe je dan? Je moet iets met deze informatie, maar wat? Het zijn dilemma's die regelmatig in de praktijk voorkomen. 'Het is vaak heel lastig te zeggen wat goed of fout is', legt De Meijer uit, 'het gaat erom dat je het later kan verantwoorden, dat je er zuiver en integer in staat.'

De rechter controleert of het OM integer te werk gaat. Het gebruik van nieuwe opsporingsmethodes leidt soms tot felle discussies in de rechtszaal. De Meijer onderzoekt hoe dit kan worden voorkomen. 'Als een verdachte of slachtoffer in een rechtszaak ineens wordt geconfronteerd met deskundigen die over elkaar heen buitelen, dan kan ik mij voorstellen dat dit gevecht boven je hoofd impact op je heeft.' Daarom moeten partijen als het OM, de Rechtspraak en de advocatuur volgens De Meijer veel eerder met elkaar in gesprek, en misschien wel de nieuwe opsporingsmethoden samen uittesten in een moot court, een nagespeelde zitting. Hierdoor kan de discussie gevoerd worden zonder verdachten en slachtoffers ermee te belasten.

Deze roep tot samenwerking tekent Miranda de Meijer. Het beeld dat het OM bestaat uit een groep *crimefighters* die alleen maar boeven willen vangen, is volgens haar

achterhaald. 'Het gaat ons om het bestrijden van strafbaar gedrag, in een veel bredere context.' Bijvoorbeeld door ondermijnende criminaliteit, misdaad die de maatschappij echt ontwricht, ook buiten het strafrecht te lijf te gaan. Door samenwerking met bijvoorbeeld de Belastingdienst of gemeentes. Per zaak wordt gekeken hoe het probleem het beste kan worden aangepakt. Is dat via het strafrecht? Of werkt het bestuursrecht beter? Vaak zal het neerkomen op een combinatie van rechtsgebieden. Een ingewikkelde puzzel, en daarmee een mooie klus voor Miranda de Meijer.

Miranda de Meijer (1970)

Miranda de Meijer studeerde Nederlands recht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Na haar studie gaat ze al snel aan de slag in de advocatuur, onder meer bij het kantoor Wladimiroff & Spong. Eind 2003 promoveert ze op haar proefschrift Het Openbaar Ministerie in civiele zaken en maakt de overstap naar het Openbaar Ministerie om officier van justitie te worden. Sinds 2008 is ze advocaat-generaal. Ze is onder andere gespecialiseerd in cassatiezaken, ondermijnende criminaliteit en juridisch complexe zaken. Sinds augustus 2014 is ze tevens bijzonder hoogleraar Openbaar Ministerie aan de Universiteit van Amsterdam.

Wablief?

Gekwalificeerde doodslag

Een persoon die opzettelijk, maar zonder voorbedachten rade, iemand van het leven berooft, is schuldig aan doodslag. Maar er bestaat ook 'gekwalificeerde doodslag'.

Wat wordt daarmee bedoeld?

Als iemand bewust om het leven wordt gebracht, spreekt men in de volksmond al snel over moord. Maar vaak klopt dit niet en gaat het om doodslag. Het verschil is dat een moord van tevoren gepland is en doodslag niet. Doodslag gebeurt bijna altijd in een opwelling.

Moord wordt het zwaarst bestraft, je kan er levenslang voor krijgen. Op doodslag staat maximaal vijftien jaar cel.

Maar er is een uitzondering: gekwalificeerde doodslag. Hiervan is sprake als de doodslag gepaard gaat met (of volgt op) een ander strafbaar feit. Bijvoorbeeld als een dief een getuige doodt om herkenning te voorkomen of om te zorgen dat hij ongestoord verder kan gaan met de diefstal. Net als bij moord, kan hier levenslange gevangenisstraf voor worden opgelegd.

In de wet staat het zo (art. 288 Wetboek van Strafrecht):

Doodslag gevolgd, vergezeld of voorafgegaan van een strafbaar feit en gepleegd met het oogmerk om de uitvoering van dat feit voor te bereiden of gemakkelijk te maken, of om, bij betrapping op heter daad, aan zichzelf of andere deelnemers aan dat feit hetzij straffeloosheid hetzij het bezit van het wederrechtelijk verkregen te verzekeren, wordt gestraft met levenslange gevangenisstraf of tijdelijke van ten hoogste dertig jaren of geldboete van de vijfde categorie.

Wilt u een term uitgelegd krijgen? Mail naar redactie@rechtspraak.nl

Hoe kan dat nou?

Bed-bad-brood-akkoord

Drie woorden die Nederland al een tijd in hun greep houden: bed, bad, brood. Hebben mensen die illegaal in het land verblijven, en niet meewerken aan hun terugkeer, recht op een beperkte vorm van opvang? Deze vraag wordt ook volop besproken in de rechtszaal, de ene juridische procedure volgt op de andere. Hoe verhouden deze rechtszaken zich tot elkaar? En kan het recht uiteindelijk duidelijkheid bieden in deze ingewikkelde kwestie?

Tekst: Rien Aarts

Voorgeschiedenis

Het begint allemaal begin 2013. Christelijke kerken dienen een klacht in bij het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR), onderdeel van de Raad van Europa. De kerken vinden dat de opvang en hulp aan uitgeprocedeerde asielzoekers in Nederland ernstig tekort schiet. Volgens wet- en regelgeving hebben mensen die niet meewerken aan hun terugkeer naar het land van herkomst namelijk geen recht op opvang, gezinnen met minderjarige kinderen en andere kwetsbare personen uitgezonderd. In een in november 2014 gepubliceerde beslissing geeft het ECSR de kerken gelijk: volgens het Europees Sociaal Handvest, een mensenrechtenverdrag, heeft iedereen recht op sobere opvang – niet alleen kwetsbare uitzonderingen. Het oordeel van het ECSR is niet bindend, maar wel gezaghebbend. Rechters gebruiken het bijvoorbeeld bij de toelichting van hun uitspraken. Het Nederlandse kabinet onderneemt nog geen actie, maar wacht het oordeel van het Comité van Ministers van de Raad van Europa af over hoe de beslissing van het ECSR precies uitgelegd moet worden.

Voorlopige voorziening

Gedurende deze Europese procedure wordt in december 2014 in Nederland een belangrijke rechterlijke uitspraak gedaan. Een groep uitgeprocedeerde vluchtelingen wil via de Centrale Raad van Beroep (CRvB), de hoogste Nederlandse rechter op het gebied van sociaal bestuursrecht, in Amsterdam opvang afdwingen. Eerder probeerden ze dit tevergeefs bij de rechtbank Amsterdam. De groep leeft al een tijd op straat of in leegstaande gebouwen, zoals de bekende 'Vluchtgarage'. Omdat de situatie nijpend is – de CRvB noemt de situatie mensonterend – vindt er een voorlopige voorziening plaats. Dit is een spoedprocedure met een tijdelijke uitspraak. De voorzieningenrechter zegt niet uit te sluiten dat de eerdere beslissing van het ECSR van invloed kan zijn op het Nederlandse opvangrecht. Daarom moet de gemeente Amsterdam, tot hierover duidelijkheid is, de asielzoekers sobere hulp bieden. Het gaat dan om nachtopvang, een douche, ontbijt en avondeten. De definitieve uitspraak volgt als de bodemprocedure is afgerond. Dit is op het moment van het schrijven van dit artikel nog niet gebeurd.

Bed-bad-brood-akkoord

In april van dit jaar doet het Comité van Ministers van de Raad van Europa zijn aanbeveling. Maar hoe deze opvang ingevuld moet worden, wordt daarmee niet echt duidelijk. Op basis van deze 'resolutie' hoeft de Nederlandse regering slechts informatie te geven over mogelijke ontwikkelingen op het gebied van de opvang van onrechtmatig in Nederland verblijvende vreemdelingen. De Nederlandse politiek gaat hier vervolgens mee aan de slag. Na lang beraad mondt dit uit in het zogenoemde bed-bad-brood-akkoord. Dat komt er kort gezegd op neer dat er op zes plaatsen in het land opvang komt voor uitgeprocedeerde asielzoekers. Het akkoord is duidelijk een politiek compromis: er wordt niet waterdicht afgesproken hoe lang de opvang duurt en wat de voorwaarden precies zijn.

Rechtbank Amsterdam en Raad van State

Niet lang na het bed-bad-brood-akkoord doet de rechtbank Amsterdam uitspraak in zeven zaken van uitgeprocedeerde vluchtelingen. Deze vreemdelingen claimen op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2007 recht op opvang van de gemeente Amsterdam. De rechter oordeelt ook hier dat de gemeente noodopvang moet bieden aan de vreemdelingen, ook als ze niet meewerken aan terugkeer naar het land van herkomst. De rechtbank verwijst naar de beslissing van het ECSR en universele mensenrechten. Omdat de rechtbank een zogenaamde toetsing 'ex tunc' verricht - de rechter oordeelt over de situatie op het moment dat de gebeurtenis plaatsvond - konden de aanbeveling van het Comité van Ministers van de Raad van Europa en het bed-bad-brood-akkoord geen rol spelen bij haar uitspraak.

Even leek ook de Raad van State, de hoogste bestuursrechter, uitspraak te doen in een andere zaak van dezelfde groep asielzoekers. Zij hadden in het voorjaar van 2014 aan de staatssecretaris gevraagd hen op te vangen dan wel leefgeld te geven. De staatssecretaris was bereid dat te doen, onder de voorwaarden dat zij niet meer vrij waren om te gaan en staan waar ze wilden en dat ze zouden meewerken aan hun vertrek. De vreemdelingen waren het hier niet mee eens. Deze zaak werd op het laatste moment door de advocaat van de asielzoekers ingetrokken, wellicht omdat zij hun doel - onvoorwaardelijke opvang - al hadden bereikt door de uitspraak van de rechtbank Amsterdam.

En nu?

Het is nu in ieder geval wachten op de uitspraak in de bodemprocedure van de Centrale Raad van Beroep. Het hangt van de inhoud van deze uitspraak af of dan definitief duidelijk is dat de Nederlandse overheid uitgeprocedeerde vluchtelingen onvoorwaardelijk moet opvangen, of zij daar voorwaarden aan mag verbinden en of de opvang overal moet plaatsvinden of dat het ook op een beperkt aantal plekken mag. Ondertussen is de rijksoverheid bezig afspraken te maken met gemeenten over de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers. Deze afspraken zouden ook weer aanleiding kunnen zijn voor nieuwe rechtszaken.

Het werkt vaker zo in het recht: soms zijn er meer uitspraken nodig voordat helemaal duidelijk is waar iedereen aan toe is.

Tijdslijn

- 17 januari 2013: kerken dienen een klacht in bij de ESCR
- 10 november 2014: beslissing ECSR gepubliceerd
- 17 december 2014: voorlopige uitspraak CRvB kort geding
- 08 mei 2015: uitspraak rechtbank Amsterdam
- 11 mei 2015: zaak van Raad van state ingetrokken
- ????: definitieve uitspraak in bodemprocedure CRvB

Bijzondere rechter

Wouter van Andel, rechter op Schiphol

Met tassen vol drugsdossiers naar Schiphol

Tekst: Sandra Hoitinga

Strafrechter Wouter van Andel reist regelmatig naar Schiphol. Zonder koffers, maar met een tas vol dossiers. De reis voert naar de rechtbank, op een steenworp afstand van de drukke luchthaven. Van Andel is sinds de oprichting in 2002 betrokken bij deze rechtbank en houdt er regelmatig zitting. Jaarlijks passeren hier duizend tot twaalfhonderd zaken die samenhangen met Schiphol, zoals invoer van cocaïne, mensensmokkel en witwassen van geld.

Die zaken kwamen vóór de eeuwwisseling allemaal bij de rechtbank in Haarlem terecht. Met name de stroom bolletjesslikkers bleef maar groeien. Omdat zij meestal uit het buitenland kwamen, gingen ze allemaal in voorlopige hechtenis totdat hun zaak diende. Ze moesten dus binnen een bepaalde termijn worden berecht, waardoor Haarlemse strafzaken lang op de plank bleven liggen. Daarom is dertien jaar geleden deze speciale rechtbank op Schiphol gebouwd.

Bolletjes slikken is nog steeds een populaire manier om drugs te smokkelen, net als de dubbele bodem in de koffer. 'Ik zal niet snel vergeten dat iemand 165 bolletjes in zijn maag had', zegt Van Andel. 'Je kan je bijna niet voorstellen dat dat mogelijk is.' Veel verdachten ontkennen elke betrokkenheid. Soms is het duidelijk dat iemand schuldig is, maar het komt ook voor dat mensen te goed van vertrouwen zijn en andermans spullen meenemen in hun koffer. Weer anderen worden gedwongen drugs te smokkelen. Die zaken blijven de rechter bij. 'Dat vind ik echt vreselijk'

Jaren geleden is een hele drumband opgepakt: in één keer tien mensen. 'De drugs waren verstopt in de muziekinstrumenten. Uiteindelijk kregen alle bandleden straf, de een meer dan de ander. De hoogste straf ging natuurlijk naar de hoofdverdachte: de dirigent.'

Lees meer over strafrechter Wouter van Andel en de rechtbank Schiphol op www.rechtspraak.nl/actualiteiten. Daar staan ook interviews met andere bijzondere rechters